

poiskati sožitje superstehnzirane civilizacije s prvobitnim planinstvom, mogoče preprosto zato, ker zna videti droben cvet, ki pripravi čašo za obisk čebele.

Je prizadevna članica PD Radovljica, njegova tajnica in članica UO. V svoji skromnosti pa je skrita kot sova v bršljanu. Ne mara izstopati in tudi glede objave podatka o svojem starem očetu je kar nekaj časa oklevala. To dejstvo pa je pomembno in je bilo javno objavljeno tudi v govoru predsednika planinskega društva Radovljica na slavnosti ob Roblekovem domu 1. julija letos in so kratko novico o tem povzeli tudi časopisi. Zato je prav, da o tem zvedo tudi bralci Planinskega vestnika.

Pa ne samo zaradi slavnega prednika; tudi brez njega bi bila Meta Rojnikova še kako primerna, da bi jo postavili za zgled vsem planincem. Kljub njenim samotnim potem se ji namreč posreči tista oblika bližine, ki jo utrjuje zavest izključne pripadnosti planinstvu. V njej je živ ogenj, plamteč in silen, brezmejen, nalezljiv in nepogasljev. Uročena je z gorami, saj že od rojstva dalje v sebi nosi nekakšen prainstinkt, usmerjen v gore.

Planinski žar pa tli tudi v njenem sinu, ali kakor pravi **Oton Župančič**: »... Iz roda v rod duh išče pot...« Geni pač ne lažejo!

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

VALENTIN STANIČ

V Planinski založbi je prve julijske dni izšla knjiga »Valentin Stanič, prvi alpinist v Vzhodnih Alpah«, ki so jo izdali ob dvestoletnici njegovih vzponov na Veliki Klek in Watzmann leta 1800, kot je napisano v podnaslovu. Čeprav je bilo sprva načrtovano, da bi bila knjiga ponatis brošure z enakim naslovom, ki jo je za isto založbo leta 1956 pripravil **Evgen Lovšin** in naj bi izšla že v začetku lanskega poletja, jo je potem natančni urednik **Stanko Klinar** dopolnil z novjšimi dognanji, s pogledom na Staniča v spisih eminentnih današnjih planinskih piscev, z zanimivostmi, ki so jih v svojih člankih in knjigah zabeležili o Staniču njegovi sodobniki in so jih v Münchnu poiskali **dr. Tatjana Peterlin-Neumaier** in njen krog bavarskih prijateljev, z izpopolnjeno bibliografijo o Staniču, z nekaterimi prej neznanimi prilogami, na primer Staničevim gotiškim rokopisom, in s podobnim zgodovinsko ponazoritvenim in vrednotenjskim gradivom, tudi slikami.

Kot je urednik knjige zapisal v predstavitveni zgibanki, je namen knjige gojiti spomin na pomembnega moža in posebej opozoriti na dvestoto obletnico njegovega prvenstvenega vzpona na Watzmann leta 1800, kajti »na Staniča je treba gledati kot na enega najmočnejših slovenskih prosvetljencev in prosvetiteljev«.

Staničev nekoliko mlajši sodobnik **Anton Martin Slomšek** je bil poln hvale in občudovanja do svojega starejšega poklicnega kolege in mu je zapel slavospev tudi kot možu, »ki so po hribih hodili ino nar viši goličave doplezali... Obiskali so stariga Triglava sivo glavo, ki po vsih Kranjskih gorah gleda. Po pravici so njih imeli za kralja vsih tedanjih gorjanskih pešcov.«

Objavljamo odlomek o Staničevem plezanju na Triglav, ki takrat seveda še ni bil okovan v jeklenice in kline. Ta odlomek naj bi bil spodbuda k branju celotne knjige, ki zanesljivo sodi med posebne dragocenosti slovenske planinske literature. (Op. ur.)

Že je bila noč, ko sem dospel v Srednjo vas. Naveličan slabe postrežbe sem prav rad sprejel povabilo gospoda župnika, pri katerem sem bil pustil svojo prtljago. To vam je bila krasna večerja in izborna prenočišče! Bog

*Valentinus Ranig
Vicarius Roncinac.*

Edini znani Staničev portret in njegov lastnoročni podpis, vzet iz rokopisne izpitne naloge za župnijski izpit leta 1811.

vрни dobremu možu! Tu sem našel drugega triglavskega potnika, gospoda kaplana Jakoba Dežmana, čigar kratki, a natančni opis njegove triglavske poti bi lahko služil namesto vodnika. A moj vodnik mi je natvezil že

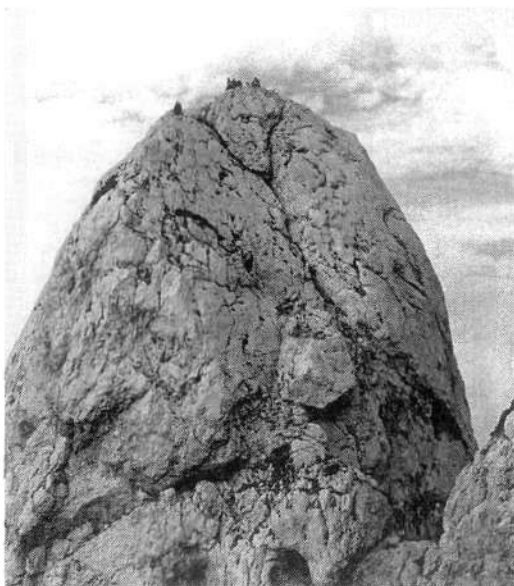
polno strašnih reči. Zdelo se je, da mi tudi sreča že obrača hrbet. Nebo je bilo gosto prepreženo z oblaki in želja, iti drugi dan na Triglav, se je zdela prazna.

Nekoliko potrj se uležem k počitku, a kako se mi je razveselilo srce, ko sem se še pred drugo uro zbudil in sem videl kos neba, na katerem so migljale zvezde. »Vstani, srečo imaš!« sem dejal in se začel pripravljati na pot. Zopet je megla zakrila nebo in dobra gospodinja mi je morala vlti debelejšo svečo. Tako sva šla jaz in malosrčni Kos s svetilnico v temni noči v gore. Že se je delal dan, ko sva prišla na veliko planino »u Skaunci« (Uskovnica). Tu sva našla na moje začudenje še ljudi in živino, docim so mi prej pravili, da zdaj ni nikogar na planinah. Od Srednje vasi do tu si bo kak morebitni bodoči obiskovalec Triglava lahko dal opisati pot, od tod pa bo mogel vsakdo lahko brez vodnika najti pot na Triglav po mojem kratkem opisu in povpraševanju pri planšarjih.¹

Od planšarskih koč se gre proti severozahodu vprek čez planino navzgor... Po zelo vidni stezi, po kateri gornijo tudi živino v druge planine, je treba iti dalje... Zaiti ni mogoče, ker je samo ta steza... Zdaj vodi pot med gorami preko grebena. Tu sva zagledala očaka Triglava v vsej njegovi krasoti, le včasih so ga zakrile megle, ki so se podile mimo. Nato gre pot zopet nizdol in krasno je ležala planina Velo polje ob vznožju Triglava in med drugimi gorami pred nama.

Kakor mestece, če gledaš od daleč, leži skupina planšarskih koč zgoraj čisto na sredi kakor miza ravne planine. Dalje spodaj ob strani stoji koča rajnega gospoda Leopolda barona Zoisa², ki si jo je dal tu postaviti, da bi mogel tod okoli botanizirati. Preden se pride do koč, si je treba zapomniti nameravano pot na Triglav in se glede nje orientirati. Na desno zadaj nad kočami stoji suho drevo, za njim se vidi pot navzgor pod steno tik ob rušju. Prej si je treba tudi zapomniti, da se gre potem proti onemu precej visokemu vrhu, ki stoji na desni poleg Velikega Triglava, to je, da se pride pod Srednji Triglav. Na južni strani Srednjega Triglava zgoraj, kjer je po grebenu zvezan z drugimi gorami, je opaziti tudi nekakšno razpoko. Proti tej razpoki je treba iti. – Toliko približno si je treba zapomniti, še preden pride do koč na Velem polju, ako gremo brez vodnika (kar za vajenega hribolazca ni nobena težava) na Triglav.

Zdaj sva šla proti omenjenim kočam. Tu sva si postregla z vinom itd., shranila prtljago, kar je bilo odveč, in krenila v smeri proti Triglavu na desno navzgor pri omenjenem suhem drevesu in pod steno nekaj časa na levo. Takoj nato sva prišla do rušja. Potem naju je vodila komaj vidna steza na desno naravnost navzgor preko brega, poraslega s travo. Ko se pride nekoliko dalje, pelje steza še bolj na desno in tu je majhna ravninica. Tu je najvišji in zadnji kraj, kjer še raste les; vidi se namreč grm rušja... Zdaj je treba iti še na desno v breg,

Stanič sam v Kamniško-Savinjskih Alpah ni pustil sledi, počastili pa so ga drenovci (med katerimi so bili tudi Bogumil Brinšek ter Pavel in Josip Kunaver), ki so v Zeleniških špihah po njem imenovali težko dostopen vrh Staničev vrh (1895 m).

Foto: Janko Pribošić

a ker se Srednji Triglav zopet pokaže, je treba uravnati pot tako, da se pride precej na desno pod njegov vrh. Ko si po daljši hoji prišel že tako daleč, da skoraj preneha vsa vegetacija in da svet že ni več strm in zelo skalnat in da imaš na levi kotel Velikega in Srednjega Triglava, napolnjen z večnim snegom, lahko vidiš razpoko³ na južni strani Srednjega Triglava. Proti tej votlini torej, ki ima na levi zgoraj nad seboj veliko steno, na desni pa oni greben, ki veže Srednji Triglav z najmanjšim Triglavom⁴, moraš iti naravnost. Gre se namreč preko strmega peščenega in kamnitega grušča navzgor pod omenjeno steno, splezati je treba potem skozi majhno razpoko in že si na vrhu omenjenega grebena, od koder uživaš krasen razgled in se ti je treba tudi odpočiti za zanimivo pot, ki te še čaka.

To je »non plus ultra«⁵ za marsikatero hribolazce.

Moj prebrisani in leni vodnik si je sicer prizadeval že ves čas, kar sva bila na poti, da bi me strašil s svojim pripovedovanjem, vedno me tolažeč, da svojega cilja prav gotovo – ne bom dosegel. Pripovedoval mi je tudi zgodbe, npr. da je neki imeniten gospod obljubil svojemu vodniku, če ga živega in zdravega zopet privede s Triglava, da ga bo vsega od nog do glave oblekel v svilo. Potem je to obleko seveda vso spremenil v denar. Ni bilo težko uganiti, kaj je nameraval moj vodnik s temi zgodbami, a name niso napravile nobene vtisa. Da je mož špekuliral, se je kmalu pokazalo, ker je odločno izjavil, da noče in da si ne upa iti več

¹ Opis se ujema s staro potjo iz Srednje vasi čez Trstje na Triglav, ki je sedaj opuščena.

² To je pomota, ker Leopolda Zoisa ni bilo, pač pa misli tu Stanič na Karla Zoisa, slovečega botanika.

³ Znani kamin v Malem Triglavu na poti od Planike.

⁴ Bržkone oni južni vrh, pod katerim se stekajo poti iz Bohinja in iz Mojstrane.

⁵ Nič več naprej.

Hoher Göhl, ki so ga v Staničevem času pisali Göhl, ne mnogo lažji od Watzmanna, na katerega se je Stanič kot prvopristopnik tudi povzpel leta 1800 kmalu za vzponom na Watzmann in ki se ga tudi spominja v svojem opisu plezanja na Triglav.

Foto: Horst Höfler

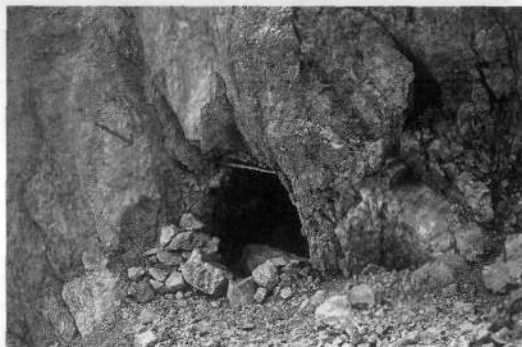
dalje. »No, dobro,« pravim, »počakajte me tu!« In odpravil sem se dalje, ker sem že na Velem polju in spotoma do semkaj izvelkel iz njega, da mi je opisal vso pot. Ker se je s svojo špekulacijo urezal, je dejal, da pojde tudi on na vrh.

Zdaj pa hočemo z morebitnim bodočim obiskovalcem Triglava pričeti naše plezanje na vrh. Od kraja »Non plus ultra« se obrnemo proti severu in že prvi korak je precej težaven; iz konca razpoke je namreč treba stopiti naravnost proti vrhu Srednjega Triglava. Samo bolj proti desni se lahko obrneš, ker se gre tako nekoliko okrog vrha. Zaiti ni mogoče, ker bi prišli nad prepad, če bi šli preveč na levo ali desno. Sicer bi si moral tudi tu izbrati srednjo pot, vendar je pot lažja, če se držimo precej na desno. Ko smo šli precej časa navzgor, pustimo kmalu Srednji Triglav na levi. Zdaj smo pa na prostoru, kjer ti ni mogoče zaiti za seženj daleč, da, večinoma niti za korak.

Prišli smo namreč na ostri greben, ki spaja Srednji in Veliki Triglav. Če bi bil imel poleg sebe hribolazca novince, gotovo bi bil v velikih skrbih zanj; zato vsakemu začetniku svetujem, naj se rajši odreče veselju triglavske ture, kakor pa da bi tvegati tako nevarnost. Greben, po katerem gremo, je namreč zelo ozek in oster. Večkrat se je treba držati v ravnotežju z iztegnjenimi rokami; zelo ostri greben je preperel in sprhnel, noga čvrsto stopa po njem, na levi in desni pa vidimo pod seboj skoraj navpično odrezane grozne prepade. Sicer so bili večinoma skriti v megli, a tem strašnejši je bil pogled vanje, kadar je veter nenadoma razpodil oblake in si meril z očmi temno globočino prav v dno kotla, da se ti je zvrtilo v glavi. Splezal sem bil na toliko salzburških gora, bil sem na Visokem Staufenju od raznih strani, na Visokem Göhlu, na zadnjem, še dotlej

nikdar doseženem najvišjem vrhu Watzmanna, na Velikem Kleku, ki sem ga bil zmeril – a tukaj sem si moral, česar nikjer drugod, z obema rokama zakrivati oči, da nisem videl prepadov na obeh straneh, ampak samo naravnost pred seboj. Južni veter mi je žugal v močnih sunkih prevrniti ravnotežje telesa. Tako je šlo nekaj časa, dokler nisva začela plezati zopet skoraj navpično po steni navzgor. Polagoma sva se bližala svojemu cilju, ker je greben postajal skoraj čisto raven in širji. Kar zagledava skozi goste oblake znamenje najine zmage, onega možica iz kamenja, ki sta ga bila v začetku septembra tukaj postavila oba kaplana Dežmana.

Kakšno nepopisno, nadzemsko veselje je bil tu užival moj duh, da mi niso zopni oblaki zakrivali vsega razgleda in da me ni očaj Triglav zavil v svoj običajni pajčolan ter tako zakril mojim očem svetišče narave! Seveda lahko ta častitljivi očaj zahteva več žrtev, ako ga obišče in želi biti vreden uživati vse njegovo veličanstvo in vzvišenost narave, česar niso bili tisočletja deležni celo njegovi najbližji sosedje. Poiskal sem približ-

Po Valentinu Staniču se pod Triglavom imenujeta planinska koča in zavetišče tik pod vrhom, ki ga je dal »zoper hudo uro in streljo na stroške Slov. Plan. Društva« izsekati in z dinamitom izstreliti njegov stanovski kolega Jakob Aljaž.

Foto: France Urbanija

no smer proti Mangartu in užival sem vendar v duhu vzvišen, a seveda bolj teman razgled s Triglava tja preko vseh ravnin in gorskih velikanov naše države, tja preko bližnje gladine Jadranskega morja, na Veliki Klek, Wiesbachhorn in morda celo na Montblanc in druge snežne orjake Italije, Tirolske in Švice!

Takoj sem obesil svoj popotni barometer in sem torej 23. septembra 1808 prvi na tem slovečem vrhu opazoval stanje barometra in termometra. Da nisem našel zgoraj starega snega, si je lahko misliti, ker je ta skalni vrh preveč strm. Zato pa leži spodaj v njegovem vzhvoju v že omenjenem kotlu večni sneg, ki ga ne more raztopiti vročina vsega poletja. Najvišji vrh Triglava je ozek greben, ki se vleče od jugojugovzhoda proti severoseverozapadu, a se končuje na severni strani kmalu za vrhom v strašno navpičnih stenah.

Prijatelj narave lahko povem, kako vzvišena čustva so se polasčala moje duše, ko sem hodil po čisto razdrtem in sprhnelem temenu tega velikana. Kolikokrat se človeku pri takih prizorih zbudi misel: »Človek, kako